

**Mütareke Dönemi'nde
İstanbul'da Anadolu'daki
Direniş Hareketi Yararına
Çalışan Gizli Gruplar**

**Secret Groups Working
for the Resistance Movement
in Anatolia in Istanbul
During the Armistice Period**

Murat Aydoğdu

Mütareke Dönemi'nde İstanbul'da Anadolu'daki Direniş Hareketi Yararına Çalışan Gizli Gruplar

*Murat Aydoğdu**

Özet

1919-1922 yıllarını kapsayan Türk İstiklal Harbi'nin başarıya ulaşmasında İstanbul'dan Anadolu'ya sevk edilen subay, silah, cephane ve diğer malzemenin büyük rolü vardır. Söz konusu sevkiyat ise İstanbul'da Anadolu hesabına faaliyet gösteren gizli gruplar tarafından gerçekleştirilmiştir. İstihbarat ve propaganda faaliyeti de yürüten bu gruplardan ilki İttihatçı karakteri belirgin olan Karakol Cemiyeti'dir. Anadolu direniş İttihatçı çizgiden kendi özgün çizgisine evrilirken bu yeni duruma uygun olarak Moltke (Felah) grubu ortaya çıkmıştır. Bu iki yapının yetersiz kalması üzerine Ankara'nın direktifiyle kurulan Müdafaa-i Milliye Teşkilatı (MMT) ise Karakol Cemiyeti'nin kurduğu altyapıya dayanmakla beraber büyük ölçüde Ankara Hükümeti'nin çizgisinde kalabilmiştir. Ancak yine de MMT ve Felah Grubu arasında ciddi bir rekabet ortaya çıkmıştır. Bu grupların her birinin Ankara ile ve birbirleriyle ilişkileri oldukça karmaşıktı ve özellikle MMT kendi içinde de ciddi çatışmalar yaşadı. Diğer yandan son İstanbul Hükümeti'nin Harbiye Nazırı Ziya Paşa'nın olumlu tutumu bu grupların faaliyetlerini oldukça kolaylaştırmıştır.

Anahtar Kelimeler

Karakol Cemiyeti, Zabitan Grubu, Hamza Grubu, Felah Grubu, MM Grubu, Müdafaa-i Milliye Teşkilatı, İstanbul'da Gizli Gruplar

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, murat.aydogdu[at]istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6857-1211.

Secret Groups Working for the Resistance Movement in Anatolia in Istanbul During the Armistice Period

Abstract

The officers, weapons, ammunition and other materials dispatched from Istanbul to Anatolia played a major role in the success of the Turkish War of Independence covering the years 1919-1922. The dispatchment in question was carried out by secret groups operating in Istanbul on behalf of Anatolia. The first of these groups, which also carried out intelligence and propaganda activities, was the Karakol Society, which had a prominent Unionist character. While the Anatolian resistance was evolving from the Unionist line to its own original line, the Moltke (Felah) group emerged in accordance with this new situation. The National Defense Organization (NDO), which was established by Ankara's directive upon the inadequacy of these two structures, was based on the infrastructure established by the Karakol Society but remained largely in line with the Ankara Government. However, a serious rivalry arose between NDO and the Felah Group. The relations of each of these groups with Ankara and with each other were quite complex and especially NDO experienced serious conflicts also within itself. On the other hand, the positive attitude of Ziya Pasha, the Minister of War of the last Istanbul Government, facilitated the activities of these groups.

Keywords

Karakol Society, Zabitan Group, Hamza Group, Felah Group, MM Group, National Defense Organization, Secret Groups in Istanbul

1. Giriş

Türk İstiklal Harbi'nin başarıyla neticelenmesi pek çok unsurun bir araya gelmesiyle mümkün olabilmiştir. Bu unsurlardan en önemlilerinden biri de mücadeleye İstanbul'un vermiş olduğu destektir. Bu destek son derece önemliydi zira Anadolu'nun savaşı sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu kalifiye personel, silah, cephane ve malzemenin ana kaynağı İstanbul'du. Anadolu'da yeteri kadar subayın istihdam edildiği düzenli bir ordu kurulup donatılması ve bu ordunun uzun soluklu bir mücadeleyi yürütebilmesi ancak bu kaynağın Anadolu'ya akıtılmasıyla mümkün olabilirdi. Bu işi İstanbul Hükümeti yapmayacaksa o zaman bazı gönüllü grupların devreye girmesi zaruruydu. Ancak işgal altındaki şehirde İngilizlerin benimsediği sıkı denetim politikasını aşmak gerektiği gibi askeri depolardan silah, mühimmat ve malzeme çıkarmak büyük oranda Babıali'nin göz yummasına da bağlıydı. İlk güçlüğü aşılması Fransız ve İtalyanların gevşek tutumları sayesinde mümkün olabilmiştir. Bu iki devletin Anadolu'daki çıkarları temelde ekonomikti ve Sevr Antlaşması'na paralel olarak Osmanlı Hükümeti'ne dayatılan Üçlü Antlaşma'da kendilerine ayrılan nüfuz bölgeleri ile somutlaşmıştı. Hem Fransızlar hem de İtalyanlar Anadolu direnişinin motivasyonunun temelde Yunan karşıtlığı olduğu kanısındaydılar ve Sevr Antlaşması'nın, dolayısıyla da Üçlü Antlaşma'nın yürürlük kazanmasının söz konusu Yunan kazanımlarının törpülenmesiyle mümkün olabileceğini düşünüyorlardı. Sevr Antlaşması'nda bu yönde bir tadilatı savunmakla Türk dostu imajı verme şansını yakalamışlar, Anadolu direnişi güçlendikçe Türkiye'deki ekonomik çıkarlarını TBMM Hükümeti'yle yapacakları ayrı antlaşmalar yoluyla teminat altına alabileceklerini varsaymışlar ve İngilizlere nazaran Türklere karşı ılımlı bir politika yürütmeye başlamışlardı. İkinci güçlük ise büyük oranda son Osmanlı Harbiye Nazırı Ziya Paşa'nın gösterdiği kolaylıkla aşılabılmıştır. Unutmamak gerekir ki gerek Babıali'nin gerek İtilaf devletlerinin tutumunu belirleyen temel saik Anadolu'da cereyan eden Türk-Yunan savaşının gidişatıydı.

İstanbul'da Anadolu yararına faaliyet gösteren gizli gruplara dair algı ilkin bu gruplarda vazife yapmış kişilerin anıları üzerinden şekillenmiş ve bu anılara hakim olan öznel yaklaşım tutarlı bir tablo oluşturulmasına mani olmuştur. Bu grupların üzerindeki sis perdesinin aralanması Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) arşivi ile Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (TİTE) arşivinde yapılacak çalışmalara bağlıydı. Bu noktada Hüsnü Himmetoğlu'nun çalışması dağıntık ama öncü bir çalışma olmuş,¹ Mesut Aydın ise meseleyi akademik bir yaklaşımla ele alma konusunda

¹ Hüsnü Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları I-II*, İstanbul: Ülkü Matbaası, 1975. Hüsnü Himmetoğlu ticari gemilerle yapılan büyük çaplı sevkiyatların organizasyonunda önemli rol oynamıştır. Onun bu rolünü Gerek Felah Grubu'nun başındaki Ekrem Baydar ve gerek MM Grubu'nun önemli isimlerinden Kemal Koçer anılarında teyit ederler. Bkz. Ekrem Baydar, "Mustafa Kemal'in Gizli Teşkilatını Ben İdare Ediyordum", *Cumhuriyet*, 15 Ekim 1970; Kemal Koçer, *Ulusal Kurtuluş Savaşında M.M. Örgütü'nün Gizli Eylemleri*, İstanbul, Özne Yayıncılık, t.y., s. 15, 16.

öncülük etmiştir.² Ancak bu çalışma genel bir çerçeve çiziyordu ve soruların tamamına doyurucu cevaplar vermesi mümkün değildi. Bülent Çukurova'nın MM Grubu'nun sevkiyat ve istihbarat faaliyetlerine odaklı çalışması³ da literatüre büyük katkı sağlamakla beraber Müdafaa-i Milliye Teşkilatı'nın yapısı, teşkilat içerisindeki gruplaşma ve çatışmalara önemli ölçüde açıklık getiren Asaf Özkan'ın son derece yetkin çalışması olmuştur.⁴ Yine Serdar Yurtsever'in Felah Grubu ile ilgili yaptığı titiz çalışma da literatüre çok büyük bir katkı sağlamıştır.⁵

Bu makale bu grupların daha önce pek çok çalışmaya konu olan istihbarat ve sevkiyat faaliyetlerine odaklanmayacaktır ve iki amacı vardır: Birincisi söz konusu grupların hikayesini, onlardan her birini ortaya çıkaran tarihsel arka planı öne çıkartarak ve beraberce teşkil ettikleri tabloda birbirlerine ve Ankara'ya karşı konumlarını belirgin hale getirmeye çalışarak bir bütün olarak ortaya koymaya çalışmaktır. Mesut Aydın'ın çalışması tüm grupları içerse de o günden bugüne literatür genişlemiştir. Yine tek gruba odaklı çalışmalarda diğer gruplar da az çok ele alınmıştır ama bu grupları ortaya çıkaran, konumlarını, başarı ve başarısızlıklarını belirleyen tarihsel arka plana çok fazla vurgu yapılmamıştır. İkinci amaç ise bu gruplara dair anlatılarda üzerinde fazla durulmayan bazı meselelere dikkat çekmektir. Mesela bu grupların bütüncül hikayesinde önemli dönemlerden birini teşkil eden "tek grup - çok grup ikilemi" üzerinde şimdiye dek fazla durulmamıştır. Müdafaa-i Milliye Teşkilatı içinde yaşanan Envercilik tartışmalarının barındırdığı çelişkiler, İstanbul'daki iktidar değişikliğinin grupların faaliyetlerine etkisi, Mustafa Kemal Paşa'nın İttihatçılık konusundaki hassasiyetinin bu grupların hikayesine nasıl tesir ettiği gibi meseleler diğer akla gelenlerdir. Makale tüm bu problemlerin nihai çözümünü sunamayacak olsa da konuyla ilgili müstakbel çalışmaların hangi noktalara odaklanabileceğine dair bir kanaat oluşturmaya çalışacaktır.

2. Karakol Cemiyeti ve Ardılları

2.1. Karakol Cemiyeti

Mütareke döneminde İstanbul'da kurulan ilk milli örgüt Karakol Cemiyeti'dir. Talat ve Enver Paşalar yurt dışına kaçmadan önce eski İaşe Nazırı Kara Kemal Bey'e örgütün kurulması talimatını vermiş, o da bu talimatı Kara Vasıf Bey'e iletmiştir.⁶ Şüphesiz ki Teşkilat-ı Mahsusa birikim ve tecrübesi bu yeni örgütün altyapısını oluşturmak için verimli bir kaynak teşkil ediyordu.

² Mesut Aydın, *Millî Mücadele Dönemi'nde TBMM Hükümeti Tarafından İstanbul'da Kurulan Gizli Gruplar ve Faaliyetleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1992.

³ Bülent Çukurova, *Kurtuluş Savaşında Haberalma ve Yeraltı Çalışmaları*, Ankara: Ardıç Yayınları, 1994.

⁴ Asaf Özkan, *İşgal İstanbul'unda İstihbarat ve Eylem: Mim Mim Grubu*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi, 2015.

⁵ Serdar Yurtsever, *Millî Mücadele İstihbaratında İstanbul'da Gizli Bir Grup: "Felah"*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2015.

⁶ Hüsamettin Ertürk, *İki Devrin Perde Arkası*, haz., Samih Nafiz Tansu, İstanbul: Sebil Yayınevi, 1996, s. 204,205.

Örgütün en acil hedeflerinden biri yakında takibata uğrayacaklarında şüphe olmayan İttihatçıları korumak ve kollamaktı.⁷ Bununla birlikte Karakol Cemiyeti gelişmelere paralel olarak vizyonunu genişletti ve kısa süre içinde kendisini Türkiye'deki direniş hareketinin çekirdek örgütü olarak konumlandırdı.⁸ Ancak Mustafa Kemal, Kazım Karabekir ve Ali Fuat Paşaların Anadolu'da filizlenen direnişi kendi kontrolleri altında merkezi bir yapıya kavuşturma çabaları Karakol'un kendine biçtiği bu misyonla çatışyordu. Yine de Karakolcular direnişin başarısı için bu isimlerin mücadeleye sahip çıkmalarının ne denli önemli olduğunun farkındayken generaller de Türkiye'de mevcut direniş potansiyelini harekete geçirmenin ve pek çok alanda faaliyet gösterebilmenin Karakolcu/İttihatçılarla iş birliğine bağlı olduğu gerçeğini göz ardı etmediler.⁹ Bir süreliğine de olsa iş birliğinin ve çatışmanın birbirine eşlik ettiği bir yolda yan yana yürüyeceklerdi.

Karakol Cemiyeti özellikle İtilaf kuvvetlerinin varlığından cesaret alan yerli Hıristiyanların tecavüzlerine karşı İstanbul'da silahlı semt örgütlenmesine de gitti. Bu örgütlenme Osmanlı-İslam toplumunun giderek artan politik felaket beklentisinden kaynaklanan savunma refleksini¹⁰ İstanbul sathında tüm semtlere yayılmış bir gizli mukavemet ağına dönüştürdü.¹¹ Ayrıca Karakol Cemiyeti Anadolu'da şekillenmeye başlayan direnişe paralel olarak insan, malzeme ve bilgi akışı için Kocaeli Yarımadası boyunca İstanbul'dan Anadolu'ya uzanan bir menzil hattı tesis etti¹² ve yine Kocaeli Yarımadası'nda faal olan Rum çetelere karşı silahlı bir örgüt kurdu.¹³

16 Mart 1920'de İstanbul'un İtilaf kuvvetlerince resmen işgaliyle birlikte Kara Vasıf Bey başta olmak üzere cemiyetin bazı önemli liderleri tutuklanıp Malta'ya sürülürken¹⁴ bir kısmı Kafkasya'ya Enver Paşa'nın yanına, önemli bir bölümü de mücadeleyi orada sürdürmek için Anadolu'ya kaçtı.¹⁵ Menzil hattı bu dönemde Nisan ayı başlarına kadar işlemeye devam etti ve Anadolu'ya geçişlerde çok önemli bir işlev gördü.¹⁶ Haziran

⁷ Ertürk, *İki Devrin*, s. 205. İttihatçıların mütarekeden sonra sorgulanmaları için bkz. Osman Selim Kocahanoğlu, *İttihat-Terakki'nin Yüce Divanı Sorgulaması*, İstanbul: Temel Yayınları, 2017.

⁸ Murat Aydoğdu, "Kocaeli Yarımadası'nda Karakol Cemiyeti - Mustafa Kemal Paşa Rekabeti ve Yahya Kaptan Olayı II", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26/76 (2010), s. 157.

⁹ Aydoğdu, "Kocaeli Yarımadası'nda II", s. 156.

¹⁰ Musa Gürbüz, "Karakol Cemiyeti", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1987, s. 30,31.

¹¹ Ertürk, *İki Devrin*, s. 206-226.

¹² Fethi Tevetoğlu, *Milli Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1988, s. 9; Gürbüz, "Karakol Cemiyeti", s. 89-91; Ercan Karakoç, "Millî Mücadele'de Üsküdar", *II. Üsküdar Sempozyumu Bildirileri*, Cilt I (2005), s. 155,156.

¹³ Murat Aydoğdu, "Mütareke Döneminde (1918-1922) İstanbul'un Anadolu Yakasında Asayiş Problemleri", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009, s. 160-165.

¹⁴ Ferhat Uyaniker, "Millî Mücadele'de Kara Vâsıf Bey ve Karakol Cemiyeti", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2022, s. 148-150.

¹⁵ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 27,28.

¹⁶ Uyaniker, "Millî Mücadele'de", s. 149.

ayında Damat Ferit Paşa'ya yönelik bir suikast planının ortaya çıkmasıyla cemiyet mensuplarına ve bu arada semt teşkilatı idarecilerine yönelik büyük bir tutuklama dalgası gerçekleşti.¹⁷ Cemiyet tamamen dağılmış gibiydi.

2.2. Zabitan ve Yavuz Grupları

Topkapı Şubesi'nden Yüzbaşı Emin Ali Bey cemiyeti yeniden faal hale getirmek istediye de İngilizlerin ve Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin sıkı takibatı buna izin vermedi. Emin Ali Bey cemiyetin mührünü ve şifre anahtarını Hüsamettin (Ertürk) Bey'e bırakarak Trakya'ya kaçmak zorunda kaldı.¹⁸

Bu kez mührü ve şifre anahtarını Hüsamettin Bey'den alan Kaymakam Muğlalı Mustafa Bey cemiyeti "Zabitan" adı altında 1920 Eylül ayında tekrar teşkil etti.¹⁹ Ancak Anadolu'ya gönderilecek subayların seçiminde ihtiyatsız davranması, İttihatçı kökleriyle bir arada düşünüldüğünde grubu Ankara nezdinde güvenilmez kılıyordu. Öyle ki Mustafa Kemal Paşa'ya suikast maksadıyla Anadolu'ya geçen Mustafa Sagir, bunu üzerinde Zabitan Grubu'nun mührü bulunan bir vesika ile gerçekleştirmişti.²⁰

Belgelerde 1921 Şubat ayından itibaren Yavuz Grubu'ndan bahsedildiği görülmektedir.²¹ Muhtemelen 2 Şubat 1921'de Ankara güvenlik sebebiyle İstanbul'daki tüm grupların mühür değiştirmesini talep ettiğinde²² Zabitan Grubu adını "Yavuz" olarak değiştirip yeni mühür kazıtmıştı. Aynı dönemde Mücahit Grubu da mührünü değiştirerek "Muharip" adını almıştır.²³ Ayrıca Anadolu'ya silah sevkiyatının kilit isimlerinden Hüsnü Himmetoğlu kendisinin ilk olarak 23 Şubat 1921 tarihinde Yavuz Grubu'yla iş birliğine başladığını söyler. Ancak gerek Ankara Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekalet (EHUV), gerek İstanbul'da Harbiye Nazırı Ziya Paşa gruba karşı çok net bir tavır koymuşlardı. Finansal olarak desteklenmiyor, İstanbul'daki depolardan tek bir silah almasına bile müsaade edilmiyordu. 1921 Mayıs ayı sonlarına doğru Yavuz Grubu artık neredeyse sahneden çekilmiş durumdaydı.²⁴

¹⁷ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 31,32.

¹⁸ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 32,33.

¹⁹ Uyaniker, "Millî Mücadele'de", s.151-153.

²⁰ Uyaniker, "Millî Mücadele'de", s.156-162.

²¹ Uyaniker, "Millî Mücadele'de", s.162,163.

²² Uyaniker, "Millî Mücadele'de", s.158.

²³ Uyaniker, "Millî Mücadele'de", s.163.

²⁴ Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşında I*, s. 91,92. Aslında Himmetoğlu'nun kitabında var olan pek çok çelişkiden biri de bu bahiste görülür. Kendisi 23 Şubat 1921'de ilk olarak Yavuz Grubu'yla işbirliğine başladığını söylemektedir ama başka bir yerde Yavuz isminin Ekim 1921'den itibaren kullanıldığını ifade etmektedir. Himmetoğlu'nun Yavuz derken Zabitan'ı kastettiği düşünülse bile bu da yine Himmetoğlu'nun grubun Mayıs 1921 itibarıyla sahneden çekildiği ifadesiyle çelişmektedir. Bkz. Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşında I*, s. 87,91.

2.3. Felah Grubu

2.3.1. Moltke Dönemi

Moltke Grubu hakkında, bu grubun varlığını teyit eden birkaç arşiv belgesi dışında neredeyse tek kaynak İhsan Aksoley'in anılarıdır. Grubun kurucusu Yüzbaşı (Çopur) Neşet Bey 1916 yılında Doğu Cephesi'nde, Mustafa Kemal Paşa'nın kumandası altındaki 16. Kolordu mıntıkasının İstihbarat Şube Müdürlüğü'nü yürütmüş ve kolordu kurmay heyetinde bulunmuştu.²⁵ Dünya Savaşı'nın son senesinde Afrika Grupları Kumandanlığı Kurmay Başkanlığı görevinde bulunuyordu.²⁶ Teğmen İhsan (Aksoley) Bey de aynı dönemde Trablusgarp Umum Kumandanlığı'na bağlı Telsiz İstasyon Kumandanı'ydı.²⁷ Neşet Bey savaş sona ermeden İstanbul'a dönmüş bulunuyordu.²⁸

Aksoley'in grubun kuruluşunun Ankara Erkan-ı Harbiye-i Umumiye (EHU) Vekili İsmet Paşa'dan gelen talimatla gerçekleştiği iddiası kabul edilecek olursa, İsmet Paşa'nın söz konusu vekaletle tayininin 3 Mayıs 1920'de gerçekleştiği göz önüne alındığında grubun da Mayıs 1920'de teşekkül ettiği kabul edilmelidir. O sırada İstanbul EHU İstihbarat Şubesi'ne bağlı Harp Tarihi Şubesi'nde görevli olan Neşet Bey'in²⁹ bir vapurda karşılaştığı ve Afrika'dan tanıdığı Aksoley'e dair planı, grup kurulmadan önce de (muhtemelen İstanbul'un 16 Mart 1920'de resmen işgalinin ardından) Anadolu'ya adam göndermek için bireysel bir çaba içerisinde olduğuna işaret etmektedir. Aksoley'i ilkin Anadolu'ya göndermek istemiş ama sonra İsmet Paşa'dan gelen talimat üzerine İstanbul'da kurduğu teşkilata dahil etmiştir.³⁰

16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgaliyle Karakol Cemiyeti'nin dağılma noktasına gelmesi Anadolu'nun İstanbul'la bağlantısının da neredeyse kopması anlamına geliyordu. Moltke Grubu'nun tam da bu noktada faaliyete başlaması anlamlıdır. Mustafa Kemal Paşa Karakol Cemiyeti ile zoraki bir iş birliği içerisindeydi ve grubun dağılması ona İstanbul'da daha fazla güvенеbileceği yeni bir grup oluşturmak için fırsat veriyordu.

Grubun faaliyetleri Anadolu'ya personel göndermek, askeri depolardan kaçırılacak malzemenin Anadolu'ya sevki, Anadolu hareketına ait haberlerin İstanbul'da yayılması, Anadolu'daki personelin İstanbul'daki aileleriyle haberleşmelerini sağlamak, Ankara'dan doğrudan emir almak üzere telsiz irtibatı temin etmek ve Türk İrtibat subayları vasıtasıyla İngiliz, Fransız, İtalyan askeri karargahlarından istihbarat

²⁵ İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu (1912-1922)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1993, s. 117, 119.

²⁶ Görgülü, *On Yıllık*, s. 190. Aksoley Nuri Paşa'nın İstanbul'a çağırılmasının ardından Neşet Bey'in bir süre Afrika Grupları Kumandanlığı'na vekalet ettiğini ileri sürüyor. Bkz. İhsan Aksoley, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan Kuva-yı Milliye'ye*, haz., Mehmet Hastaş, İstanbul: Timaş Yayınları, 2009, s. 68.

²⁷ Görgülü, *On Yıllık*, s. 190.

²⁸ Aksoley, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan*, s. 68.

²⁹ Eyüp Durukan, *Günlüklerde Bir Ömür – IV: Meşum Mütareke ve Meşru Mücadele (1918-1922)*, haz., Murat Uluğtekin, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2018, s. 343.

³⁰ Aksoley, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan*, s. 120-123.

sağlanması olarak belirlenmişti.³¹ Tespit edilen toplanma yeri Eminönü'nde Hüseyin Hüsnü Eczanesi'nin gizli bir bölümüydü.³² Gruba daha sonra Topçu Yüzbaşı (Gözlüklü) Rasim ve Topçu Yüzbaşı Kerim Beyler dahil olmuşlardır.³³ Neşet Bey İstanbul EHU İstihbarat Şubesi'nden Yüzbaşı Seyfi (Seyfettin) (Akkoç) ve Birinci Şube'den Yüzbaşı Şakir Muzaffer (metinde Mazhar) Bey ile de irtibat halindeydi.³⁴

2.4. Hamza ve İhtiyat Grupları (Ferhad, Kerimi)

Moltke Grubu Karakol Cemiyeti'ni felç eden şartlar içinde doğmuştu. İstanbul'u resmen işgal altına alan İtilaf kuvvetlerinin ve Damat Ferit Paşa yönetiminin baskısı grubun faaliyetlerini sınırlandırıyor. Parasızlık ve sair zorluklar da buna eklenince teşkilatı beklenen ölçüde genişletemeyen Neşet Bey³⁵ ve arkadaşları anlaşılan bir süre sonra Anadolu'ya geçerek vatan hizmetine orada devam etme düşüncesine kapılmışlardır.³⁶ Ancak bunun için önce Ankara'nın olurunun alınması gerekiyordu. Bu amaçla 17 Haziran 1920'de Ankara'ya hareket eden Neşet Bey burada Mustafa Kemal Paşa ve İsmet Paşa ile görüşmüş, her ikisi de kendisine İstanbul'a dönerek Anadolu'nun gayesine orada yapacağı kuvvetli bir teşkilatla hizmet etmesinin daha uygun olacağını telkin etmişlerdir. 28 Haziran'da İstanbul'a dönen Neşet Bey durumu Seyfi ve Şakir Muzaffer Beylere anlatmış ve üçlü yeni ve kuvvetli bir teşkilat yapmak için hemen çalışmaya başlamışlardır.³⁷ "Hamza" adı verilen grup için kaleme alınan program onay için Şakir Muzaffer Bey vasıtasıyla Ankara'ya gönderilmiştir.³⁸ Muzaffer Bey Ankara'da yetkililerle görüşmüş, yeni teşkil edilecek gruba dair Ankara'nın emirlerinin yanı sıra İstanbul'daki pek çok adresi ve Anadolu hesabına çalışan kişilerin isimlerini içeren³⁹ evrak çantasını yanına alarak İstanbul'a hareket etmiş ama tedbir olarak çantayı sonradan gönderilmek üzere İnebolu'da istihbarat subayı Yüzbaşı Şevki Efendi'ye emanet etmiştir. Muzaffer Bey'in İstanbul'a dönüşünün üzerinden epeyce bir zaman geçmesine rağmen çanta gelmeyince grup Muzaffer Bey'in şifahi izahatı doğrultusunda bir teşkilat ve talimat hazırlayarak faaliyete başlamış ve durumu 20 Eylül 1920 tarihli bir yazıyla Ankara'da EHU Vekili İsmet Paşa'ya bildirmiştir.⁴⁰

³¹ Aksoley, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan*, s. 125,126.

³² Aksoley, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan*, s. 120,126.

³³ Aksoley, *Teşkilat-ı Mahsusa'dan*, s. 126. Hamza Grubu'nun önemli isimlerinden Seyfi (Akkoç) Bey Yüzbaşı Kerim Bey'den bahsetmemekte ama Aksoley'in zikretmediği Piyade Mülazım-ı Evveli İsmail Hakkı Bey'in ismini vermektedir. Bkz. Durukan, *Günlüklerde - IV*, s. 343,344.

³⁴ Durukan, *Günlüklerde - IV*, s. 343.

³⁵ Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşında I*, s. 173,174.

³⁶ Durukan, *Günlüklerde - IV*, s. 343; Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşında I*, s.173,174.

³⁷ Durukan, *Günlüklerde - IV*, s. 343.

³⁸ Mesut Aydın, "Hamza Grubu (23 Eylül 1920 – 15 Aralık 1920)", *Atatürk Yolu Dergisi*, 1/3 (1989), s. 372.

³⁹ Aydın, "Hamza Grubu", s. 377,378.

⁴⁰ Yurtsever, *Millî Mücadele İstihbaratında*, s. 132,133.

Ayrıca bu dönemde Hamza Grubu şu veya bu sebeple devre dışı kaldığında grubun vazifelerini üstlenmek üzere iki adet ihtiyat grubu oluşturulmuştu. Böyle bir durumda Hamza Grubu'nun fonksiyonunu ilkin "Ferhad" adı altındaki ihtiyat grubu üstlenecek, o da devre dışı kalırsa "Kerimi Grubu" devreye girecekti.⁴¹ Her ne kadar bu ihtiyat gruplarını idare edecek bir kaç isim belirlenmişse de faaliyette olan mevcut kadroların yerini alabilecek yedek kadrolar oluşturmak hiç de kolay değildi ve bu yüzden ihtiyat grupları projesi kağıt üzerinde kaldı. Hamza Grubu, zaruret durumunda isim değiştirmek suretiyle faaliyetine devam etti ve kadrosunu da büyük oranda korudu.⁴²

2.5. Mücahit - Muharip - Felah

Muzaffer Bey'in İnebolu'da Yüzbaşı Şevki Efendi'ye teslim ettiği çanta, grubun eline ancak Ekim ayı ortalarına doğru geçmiş ama bundan önce yirmi gün boyunca İstanbul'da dolaşmıştı. İçerisinde son derece önemli evrak bulunan çantanın bu garip hikayesi Ankara EHUV'nin Şakir Muzaffer Bey'in saraya yakınlığı ve İngilizlere bilgi taşıdığı yönünde aldığı istihbaratla birleşince mesele daha kritik bir hal aldı. Neşet Bey bir kez daha Ankara'ya gitti ve bu arada Şakir Muzaffer Bey grup işlerinden uzak tutulmaya çalışıldı.⁴³ Neticede grubun isim değişikliğine gitmesine karar verildi ve 15 Aralık 1920 tarihinden itibaren faaliyetlerine "Mücahit" adı altında devam etti.⁴⁴ Yukarıda ifade ettiğimiz gibi 2 Şubat 1921'de EHUV'nin güvenlik kaygıları sebebiyle İstanbul'da faaliyet gösteren tüm grupların mühür değiştirmesini tamim etmesinin ardından Mücahit Grubu 23 Şubat 1921 tarihinden itibaren bu kez ismini "Muharip" olarak değiştirmiştir.⁴⁵ Ancak bu ismi aldıktan yaklaşık altı ay sonra ismini tekrar değiştirmek zorunda kaldı. Grup adına sevkiyat yapan bir motor, yükünü İzmit'e boşalttıktan sonra İstanbul'a dönerken İngilizler tarafından durdurulmuş, tüm mürettebat tutuklanırken İngilizler zamanında imha edilemeyen sevk makbuzlarını da ele geçirmişti. Bu olay üzerine grup 1921 Ağustos ayında "Felah" ismini almış⁴⁶ ve 4 Ekim 1923 tarihine kadar da bu isim altında faaliyetine devam etmiştir.⁴⁷

Neşet Bey 4 Şubat 1921'de Mücahit Grubu'nun idaresinden ayrılarak, artık hizmetlerine Anadolu'da devam etmek üzere Ankara'ya geçmişti.⁴⁸ Bu tarihten itibaren grubun amirliğini, Şakir Muzaffer Bey'in ayrılmasından sonra gruba katılmış olan Yüzbaşı Ekrem

⁴¹ Aydın, "Hamza Grubu", s. 379.

⁴² Yurtsever, *Milli Mücadele İstihbaratında*, s. 154-156.

⁴³ Aydın, "Hamza Grubu", s. 373-378.

⁴⁴ Yurtsever, *Milli Mücadele İstihbaratında*, s. 135; Kübra Kayabaşı, "Milli Mücadele'de Felah Grubu", Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2019, s. 33.

⁴⁵ Yurtsever, *Milli Mücadele İstihbaratında*, s. 136.

⁴⁶ Mesut Aydın'a göre grubun "Felah" ismini aldığı tarih 31 Ağustos'tur. Bkz. Aydın, *Milli Mücadele Dönemi'nde*, s. 52; Bu tarih Yurtsever'e göre ise 15 Ağustos'tur. Bkz. Yurtsever, *Milli Mücadele İstihbaratında*, s. 136,137.

⁴⁷ Yurtsever, *Milli Mücadele İstihbaratında*, s. 211.

⁴⁸ Aydın, "Hamza Grubu", s. 375. Grubun önemli isimlerinden Seyfi Akkoç Neşet Bey'in Anadolu'ya geçiş tarihini 6 Ocak 1921 olarak veriyor. Bkz. Durukan, *Günlüklerde - IV*, s. 347.

(Baydar) Bey üstlenmiş ve Felah Grubu'nun lağvedilmesine kadar da yürütmüştür.⁴⁹ Grubun kurucusu her ne kadar Neşet Bey olsa da grubu toparlayan ve istenen seviyeye taşıyan isim Baydar'dır ve grup gerçek kimliğine ve güven telkin eden imajına Felah adı altında faaliyet yürüttüğü dönemde kavuşmuştur.

Ancak bu noktada şunu da ilave etmek gerekir; İstanbul'daki gruplar Damat Ferit Paşa zamanında askeri depolarda kurulan sıkı kontrol sebebiyle planladıkları sevkiyatı yapmakta güçlük çekmekteydi. 21 Ekim 1920 tarihinde Ahmet Tevfik Paşa hükümetinin başa geçmesiyle, özellikle Dahiliye Nazırı İzzet Paşa'nın iş birliği yönünde büyük bir beklenti oluştu.⁵⁰ Her ne kadar İzzet Paşa başlangıçta çekimser bir tutum sergilediyse de⁵¹ Harbiye Nazırı Ziya Paşa büyük bir fedakarlık ve işbirliği tavrı göstererek grupların işini kolaylaştırdı.⁵² Bu dönemde Anadolu'ya yapılan sevkiyatın bir sele dönüşmesi İstanbul Harbiye Nezareti'nin olumlu tavrını açıkça ortaya koyar.⁵³ Dolayısıyla grupların Tevfik Paşa dönemindeki başarılı faaliyetlerinin iktidar değişikliğiyle doğrudan ilgisi vardır.

2.6. İmalat-ı Harbiye Grubu

Grubun kurucusu Kaymakam Eyüp (Durukan) Bey 1919 yılında Osmanlı Ordusu'nda kalması gereken silahları tespit etmek üzere Harbiye Dairesi'nde kurulan komisyona üye tayin edilmişti. Burada söz konusu silahların resmi kayıtlardan düşülüp İtilaf kuvvetlerine teslim edilmemesi fikrini savundu.⁵⁴ 1920 Ocak ayında İmalat-ı Harbiye Heyet-i Fenniyesi'ne tayin edilmesi askeri depolarla temasını kolaylaştırdı.⁵⁵ 1920 Kasım ayı sonlarında Hamza Grubu Yüzbaşı Ekrem (Baydar) Bey vasıtasıyla kendisiyle temasa geçti. Eyüp Bey bazı çalışma arkadaşlarıyla görüşerek grupla iş birliğine başladı.⁵⁶ Böylece Hamza (Felah) Grubu Anadolu'ya sevk etmek için çok verimli bir silah, cephane ve malzeme kaynağına kavuşurken Eyüp Bey de elinin altındaki malzemeyi Anadolu'ya sevk edecek bir teşkilata kavuşmuş oluyordu. İmalat-ı Harbiye adına ilk sevkiyat 20 Aralık 1920 tarihinde yapıldı ve bu sevkiyatta malzemenin yanı sıra üretim için kalifiye personel de gönderildi.⁵⁷ İmalat-ı Harbiye Grubu Felah Grubu ile fiilen birleşmiş ve tek bir grup olarak faaliyet yürütülmüştür.⁵⁸

⁴⁹ Aydın, *Millî Mücadele Dönemi'nde*, s. 62,63; Durukan, *Günlüklerde - IV*, s. 347.

⁵⁰ ATASE İSH 1704-95.

⁵¹ ATASE İSH 671-8; ATASE İSH 646/41.

⁵² Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşında II*, s. 416.

⁵³ Anadolu'ya yapılan sevkiyat konusunda İstanbul Hükümeti'nin tutumu ve Harbiye Nazırı Ziya Paşa'nın iş birliğine dair bkz. Murat Aydoğdu, "Mütareke Döneminin Son İstanbul Hükümeti – Son Ahmet Tevfik Paşa Hükümeti - (21 Ekim 1920 – 4 Kasım 1922)", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2016, s. 91-102.

⁵⁴ Durukan, *Günlüklerde - IV*, s. 116, 119.

⁵⁵ Durukan, *Günlüklerde - IV*, s. 209, 214.

⁵⁶ Durukan, *Günlüklerde - IV*, s. 331-337, 347. Eyüp (Durukan) Bey anılarında Hamza Grubu'yla temasa geçmeden önce bir teşkilat kurarak bir takım silah ve malzemeyi daha sonra Anadolu'ya nakletmek üzere sakladıklarını ifade etse de günlüklerinde buna dair bir kayıt yoktur. Bkz. Durukan, *Günlüklerde - IV*, s. 1-337.

⁵⁷ Durukan, *Günlüklerde - IV*, s. 352.

⁵⁸ Durukan, *Günlüklerde - IV*, s. 353

2.7. Muavenet-i Bahriye Heyeti

Ankara Milli Müdafaa Vekaleti (MMV) Millî Mücadele'nin deniz cephesini teşkilatlandırmak üzere 10 Temmuz 1920'de Umur-i Bahriye Müdüriyeti'ni kurmuştu. İstanbul'daki grupların mesailerini tamamen kara kuvvetlerinin ihtiyaçlarına hasretmiş olmaları, bir süre sonra Bahriye ile ilgili gizli bir teşkilatın kurulmasını gündeme getirdi. Bu teşkilat ilkin mevcut gruplardan birinin şubesi olarak tasarlandı ve Hamza Grubu kurulurken bir de Bahriye şubesi teşkil edilmesi emredildi. Ancak grubun faaliyetlerinin yetersizliği sebebiyle ne Hamza ne de Mücahit dönemlerinde tasarlanan teşkilat yapılamadı. Nihayet MMV, amirliğini Haliç Komodorluğu vazifesini de yürüten Kalyon Kaptanı Cibalili Mehmet Bey'in üstlendiği ve kadrosunu tamamen bahriye subaylarından teşkil ettiği müstakil bir Muavenet-i Bahriye Heyeti (MBH) kurdurdu. 17 Ekim 1921 tarihinde faaliyete başlayan grup 19 Ekim 1921'de Anadolu kadrosuna alındı.⁵⁹

İlk kurulduğu günden itibaren MBH'nin Felah Grubu'yla iş birliği halinde olması ve faaliyetleri için ayrılan tahsisatın da Felah Grubu tarafından tevdi edilmesi öngörülmüştü.⁶⁰ Ancak MBH bu iş birliğini sağlayamadığı gibi Anadolu'ya gönderdiği bahriye subaylarının arasına şüpheli isimlerin de karışması üzerine 7 Kasım 1921 tarihinde tamamen Felah Grubu'na bağlandı.⁶¹

MBH Anadolu'ya pek çok bahriye subayı geçirdi. Faaliyetleri yürütürken ticaret gemilerindeki bahriyelilerden, sivil kaptanlardan, kayıkçı, mavnacı ve salapuryacı teşkilatlarından, İdare-i Mahsusa vapur mensupları ile Fransız ve İtalyan vapur acentelerinin mensuplarından da faydalandı. Haliç'teki tersanelerden, havuzlardan, fabrikalardan ve sair cephaneliklerden elde ettiği malzemeyi Anadolu'ya sevk etti. Mütareke hükümleri gereği Haliç'te bağlı bekleyen Osmanlı savaş gemilerinden söktüğü makine parçalarını ve toplarını da Anadolu'ya gönderdi.⁶²

Bu arada Bahriye imamı Ahmet Berzenci tarafından teşkil edilen bir grup da MBH ile yakın ilişki içinde Bahriye Nezareti ambarlarından kaçırdığı silah ve cephaneyi Anadolu'ya sevk etmiştir. MBH ile ilişkisinden dolayı Felah Grubu'nun bir uzvu olarak kabul edilebilir.⁶³

⁵⁹ Aydın, *Milli Mücadele Dönemi'nde*, s. 98-100.

⁶⁰ Mesut Aydın 17 Ekim 1921'de teşkil edilen grubun bir süre müstakil hareket ettikten sonra MMV'nin emriyle Felah Grubu ile işbirliği yapmasına ve tahsisatını da bu gruptan almasına karar verildiğini söylüyor. Ancak yine kendisinin metnini verdiği belgede bu emrin 17 Ekim 1921 tarihli olduğu, yani MVH'nin faaliyete başladığı günden itibaren geçerli olduğu görülüyor. Bkz. Aydın, *Milli Mücadele Dönemi'nde*, s. 101.

⁶¹ Aydın, *Milli Mücadele Dönemi'nde*, s. 102.

⁶² Aydın, *Milli Mücadele Dönemi'nde*, s. 101,104,105.

⁶³ Yurtsever, *Milli Mücadele İstihbaratında*, s. 1310,111.

2.8. Namık Grubu

Bu ilginç teşebbüsün 1920 yılı sonları itibariyle Ankara'nın Zabitan ve Hamza Grupları'nın faaliyetlerini yetersiz bulmasından kaynaklandığı söylenebilir. Acil ihtiyaç duyulan malzeme için alternatif kanallar aranıyordu. Bu sıralarda Yüzbaşı Halil İbrahim Bey ve kardeşi Mülazım-ı Evvel Ahmet Naci Bey kendilerinin İstanbul'daki depolardan Ankara'ya silah, cephane ve askeri malzeme kaçırabilecekleri konusunda askeri yetkilileri ikna etmiş ve EHU Vekili Fevzi Paşa bu girişimi uygun bulduğunu bizzat MMV'ne bildirmişti. Aslında Halil İbrahim Bey geçmişte Karakol Cemiyeti'nin bir mensubu idi ve o sırada Ankara Kumandanı olarak vazife yapan ve geçmişte kendisi de Karakol Cemiyeti'nin üst kadrosunda yer alan Kaymakam Kemal Bey tarafından desteklenmişti. Neticede MMV Müsteşarı tarafından Halil İbrahim Bey'e bir şifre anahtarı ve 2.000 lira para verilmiş, grubun adının Namık olması kararlaştırılmış ve iki kardeş harcırahları da tahsis edilerek İstanbul'a gönderilmişlerdi. Halil İbrahim Bey ayrıca maaşa da bağlanmıştı ve her sevkiyatta iki kardeşe ikramiye verilmesi de kararlaştırılmıştı. Ancak ikili İstanbul'da asli vazifelerinin dışına çıkarak satın alma işine girdikleri gibi siyasi faaliyetlere de bulaşmışlar ve kendilerine tahsis edilen paradan bir kısmını da bu yolda sarf etmişlerdir. Fevzi Paşa İstanbul'a gönderdiği bir yazıyla grubu bu konuda uyarıyordu. Namık Grubu sahip olduğu bağlantılar sayesinde özellikle Çobançeşme depolarından bir miktar cephane çıkartıp Ankara'ya gönderebilmişse de münasebetsiz faaliyetlerine son vermedi ve Ankara'nın gözünden düşerek desteğini kaybetti. İngiliz Ordusu'ndan terhis edilmiş bir subay olan Yüzbaşı Douglas Henry vasıtasıyla İnebolu'ya sevkiyat yapma düşüncesi grubun mali olarak sonunu getirmiştir. Grup bu riskli girişim sırasında kendilerine ayrılan tahsisattan çok daha fazlasını harcamış, Ankara ise bunu karşılamayı reddetmiş ve MMV Halil İbrahim Bey'e 7.000 lira borç çıkartmıştı. Defalarca çağrılmalarına rağmen Ankara'ya dönmeyen grup liderleri bu borcu ileriki yıllarda Beyoğlu'nda işlettikleri sinemanın gelirinden ödeyeceklerdi.⁶⁴

Ankara'daki yetkililer Namık Grubu teşebbüsünün vahim bir hata olduğunu anladıklarında sorumluluktan kaçmak için grupla ilgilerini inkar eden bir tutum sergilemişlerdir. MMV ve EHUV'nin arası da bu yüzden açılmıştır. Bu grupla ilgili müteaddit yazışmalar yapmış olan MMV işi böyle bir gruptan haberi olmadığını iddia etme noktasına kadar götürmüştü, grubun faaliyete geçmesini bizzat talep eden Fevzi Paşa ise bir yazısında şu notu düşmüştür: "Bu adamların dolandırıcı olduklarına dair akdemce meşruhatım var idi, ne oldu? Ne için mesele tahkik olunmuyor? Sual!"⁶⁵

⁶⁴ Aydın, *Millî Mücadele Dönemi'nde*, s. 106-111.

⁶⁵ Aydın, *Millî Mücadele Dönemi'nde*, s. 108-109.

3. Ankara'nın İkilemi: "Tek Grup" mu "Çok Grup" mu?

1921 Mart ayı itibariyle Ankara, Muharip (Felah) Grubu'nu kendisine rakip olarak gören Zabitan (Karakol) Grubu'nun, özellikle Anadolu'ya gönderdiği subayların hüviyeti konusunda gereken hassasiyeti göstermediği kanaatindeydi.⁶⁶ Ama bunun da ötesinde Zabitan (Karakol) Grubu'na yabancıların sızdığından ve grubun Anadolu'ya gönderdiği subaylar arasında İngilizler hesabına casusluk yapabilecek kişiler olabileceğinden de şüphelenilmekteydi.⁶⁷ Ankara 1921 Mart ayı sonlarında İstanbul'daki gruplara ikinci bir emre kadar Anadolu'ya subay göndermemelerini tebliğ etti. Muharip (Felah) Grubu'na ayrıca verilen bir emirle de Malumat-ı Zatiye Dairesi'ndeki sicil ve kayıtlar esas alınarak uygun subayların isimlerinin belirlenmesi ve hazırlanan listenin Ankara'ya gönderilmesi istendi.⁶⁸ Diğer yandan sevkiyat işinde kendi başına hareket eden, karakter ve gayeleri şüpheli, ekseriyetle ticari çıkar peşinde koşan münferit müteşebbisler de rahatsızlık uyandırmaktaydı.⁶⁹

Muharip (Felah) Grubu da bu dönemde güvenlik açısından sağlıklı bir görüntü vermiyordu. Hamza adını kullandığı dönemde, özellikle Şakir Muzaffer Bey olayı vesilesiyle grubun sızmalara açık olduğu görüntüsü ortaya çıkmıştı. Fevzi (Çakmak) Paşa, bu konuda şunları söylemişti: "...Grubun ara sıra ismini değiştirmek gerekiyordu. Çünkü İngiliz istihbaratının tuzağına düşüyorlardı..."⁷⁰

Ankara 1921 Mart ayı sonlarında İstanbul'daki gruplara hakim olduğunu düşündüğü karmaşaya ve denetimsizliğe son vermek için bu grupları tek bir gruba indirgemeyi düşündü. Muharip (Felah) ve Zabitan (Karakol) grupları lağvedilecek, tamamen yeni ve esaslı bir grup teşkil edilecekti. Bu yeni grubu kurması ve idare etmesi düşünülen kişi İstanbul'da iken Fevzi Paşa ile sıkça görüştüğü anlaşılana⁷¹ Hüsamettin (Ertürk) Bey'di. EHU Vekili Fevzi Paşa 30 Mart 1921'de, o sırada Samsun'da bulunan Hüsamettin Bey'e durumu izah eden bir yazı gönderdi. Yazıda Hüsamettin Bey'in istihbarat konusundaki deneyimine özellikle vurgu yapılıyordu. Kendisinden istenen şeylerden biri şüpheli şahısların Anadolu'ya gönderilmesini engellemesi ve bir diğeri de İstanbul'daki depolardan harp malzemesi aşırıp araçlar vasıtasıyla Ankara Hükümeti'ne satmaya çalışanlara mani olmasıydı. Hüsamettin Bey Muharip (Felah) ve Zabitan (Karakol) gruplarından güvendiği kişileri yeni teşkil edeceği gruba almakta serbest bırakılıyordu. Kendisinden vazifeye başlamak üzere İstanbul'a dönmesi ve kuracağı yeni teşkilatın gizliliğine özel önem vermesi isteniyordu.⁷²

⁶⁶ Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşı'nda I*, s. 89.

⁶⁷ Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşı'nda I*, s. 88.

⁶⁸ Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşı'nda I*, s. 90.

⁶⁹ Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşı'nda I*, s. 89.

⁷⁰ Yurtsever, *Milli Mücadele İstihbaratında*, s. 136.

⁷¹ Çukurova, *Kurtuluş Savaşında Haberalma*, s. 34.

⁷² Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşı'nda I*, s. 89-90.

Hüsamettin Ertürk her ne kadar yeni grubun kurulması işini organize ettiyse de ne İstanbul'a gitti ne de diğer gruplar lağvedildi. Ertürk EHU'nin bir diğer emriyle yeni kurulan grubun işlerini oradan idare etmek üzere Ankara'ya geçti.⁷³ Anlaşılan bu dönemde Ankara'nın kafası İstanbul'da tek bir grubun mu yoksa muhtelif grupların mı faaliyet göstermesinin daha uygun olacağı konusunda net değildi. Tek grup fikri karmaşanın ve risklerin azaltılması açısından uygunmuş gibi görünüyordu. Ayrıca muhtelif grupların o güne dek yaptığı faaliyetler de yetersiz bulunuyordu. Ancak diğer yandan eğer bu tek grubun faaliyeti şu veya bu sebepten (deşifre olmak, idari kusurlar vs.) dolayı sekteye uğrarsa o zaman İstanbul'dan Anadolu'ya sevkiyat da sekteye uğrar ve yeni bir teşkilat kurulması da zaman alırdı. Görünen o ki Ankara'nın tek grup fikrinden çok grup fikrine dönmesi uzun sürmedi. Mart 1921 sonrasında tek grup fikri yönünde atılan başka herhangi bir adıma rastlanamamaktadır. Fevzi Paşa sonraları İstanbul'da birden çok grup teşkil edilmesinden maksadın "faaliyet sahasını genişleterek azami randıman almakla beraber İngilizlerin eline geçen azanın diğerlerini de ele vermemelerini temin etmek ve İstanbul'daki faaliyetimize hanel getirmemek" olarak açıklayacaktı.⁷⁴

4. MM Grubu ve Müsellah Müdafaa-i Milliye Teşkilatı (MMMT)

4.1. MM Grubu'nun Kuruluşu

Ankara'dan aldığı emir üzerine harekete geçen Hüsamettin Bey Samsun'a gelen Topkapılı (Cambaz) Mehmet Bey'e durumu anlatarak İstanbul'daki eski teşkilat mensuplarıyla temasa geçmesini ve asıl vazifesi istihbarat olan ciddi bir teşkilat kurmasını söyleyerek 1.000 lira da para verdi. Grubun ismi Hüsamettin Bey tarafından "Müdafaa-i Milliye" terkininin baş harflerinden oluşan M(im)M(im) olarak belirlendi. Grubun parolası "Demir" olacak, EHUV ile doğrudan haberleşebilecekti. Grubun başlıca vazifeleri İstanbul'daki işgal kuvvetleri, muhalif partiler ve teşkilatlar, komünist oluşumlar, zararlı şahıslar hakkında istihbarat toplamak ve yanı sıra Anadolu'ya silah ve cephane sevkiyatıydı. Topkapılı Mehmet Bey İstanbul'a döndüğünde Karakol Cemiyeti zamanında Topkapı ve Şehremeni şubelerinde birlikte çalıştığı arkadaşlarıyla temasa geçti ve grubun ilk kadrosu oluşturuldu. İdare Heyeti'ni aynı zamanda grubun amiri pozisyonundaki Topkapılı Mehmet Bey, Topçu Kaymakamı Erzurumlu Halil Kemal (Koçer) Bey ve Divan-ı Muhasebat mümeyyizlerinden Topkapılı Hüseyin İhsan Bey oluşturuyordu. Bu üç kişi dahil grubun ilk kadrosunda sekizi asker altısı sivil on dört kişi yer alıyordu. Kadro istihbarat, sevkiyat ve diğer işleri yürütmek üzere üçe ayrılmıştı.⁷⁵

⁷³ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 56,57.

⁷⁴ Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşında II*, s. 410.

⁷⁵ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 57-59.

Topkapılı Mehmet Bey İstanbul'da ilkin Ankara'nın kararı doğrultusunda tüm diğer grupları MM çatısı altında toplamak için çalıştı. Ancak diğer grupların böyle bir karardan haberi yoktu ve Mehmet Bey'in girişimi tepkiyle karşılandı.⁷⁶ Yukarıda ifade edildiği gibi Ankara kısa süre içerisinde zaten bu kararından dönecektir.

4.2. Müsellah Müdafaa-i Milliye Teşkilatı (MMMT)

Ankara EHUV İstanbul'da gerektiği zaman harekete geçebilecek bir de silahlı teşkilat oluşturmaya karar verdi. Bunun için Karakol zamanında ortaya çıkan semt teşkilatının yeniden yapılandırılması yeterliydi. MMMT'nin üst örgütlenmesi MM Grubu tarafından organize edildi. Teşkilatın Heyet-i Merkeziye'si (HM) ve nizamnamesi Temmuz ayı sonunda EHUV tarafından onaylandı. Nizamnameye göre teşkilat sırf savunma işleri ile ilgilenecekti ve amacı Müslüman-Türkleri Rum Patrikhanesi tarafından desteklenen azınlık teşkilatlarına karşı korumak, yabancı devletlere dayanan ve bir takım Müslüman-Türkler tarafından kurulmuş (İngiliz yanlısı, komünist vs.) örgütlerin yıkıcı faaliyetleriyle mücadele etmek, propaganda faaliyeti yürütmek olacaktı. Teşkilatın amacını ve yapısını ifşa edenler vatana ihanetle suçlanacaktı.⁷⁷

Teşkilatın HM Başkanlığı'na Süvari Miralayı Esat (Furgaç) Bey getirilmişti.⁷⁸ Esat Bey Haziran 1921'de Tevfik Paşa Hükümeti'nde Hariciye Nazırlığı'nı üstlenen Ahmet İzzet Paşa'nın kardeşiydi ve 12 Haziran 1921'den itibaren İstanbul Polis Müdürlüğü vazifesini de yürütmeye başlayacaktı.⁷⁹

Teşkilat silahlı örgütlenme açısından başkenti İstanbul, Beyoğlu ve Üsküdar olarak üç mıntıkaya ayırdı ve her birinin başına teşkilata bağlı subaylar getirildi. Her mıntika da yine başlarına teşkilata bağlı subayların getirildiği alt bölgelere ayrıldı.⁸⁰ Teşkilat İstanbul'da 52 şube kurmuş ve bu şubelere bağlı kayıtlı silahlı üye sayısı mütareke dönemi sonlarında 10.000'e ulaşmıştır.⁸¹

4.3. MMMT HM'sinde İkilik:

MMMT HM'sinin teşekkülü aşamasında Hüsamettin Bey'in MM Grubu üyelerine verdiği talimatlar HM içinde ortaya çıkacak ikiliğin tohumları olarak kabul edilebilir. Hüsamettin Bey MMMT HM'sinin içindeki MM Grubu üyelerinin çekirdek bir gizli yapı halinde teşkilata hakim olmasını öngörmüştü. Neticede ortaya çıkan yapıda HM'nin diğer üyeleri MM Grubu üyelerinin işlerinden haberdar bile olamazken MM Grubu üyeleri HM'de söz sahibi oldular. Ayrıca EHUV MMMT ile muhaberatını MM vasıtasıyla yürütüyordu.⁸²

⁷⁶ Çukurova, *Kurtuluş Savaşında Haberalma*, s. 34, 35.

⁷⁷ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 65,69.

⁷⁸ Çukurova, *Kurtuluş Savaşında Haberalma*, s. 35.

⁷⁹ *BOA İ DÜİT* 40/33.

⁸⁰ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 72.

⁸¹ Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşında I*, s. 96,97.

⁸² Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 62-65.

Ancak teşkilat kurulduktan bir süre sonra Kaymakam Hafız Besim Bey'in başını çektiği asker ağırlıklı bir grup HM içinde MM egemenliğine karşı tavır aldı. Esat Bey'in resmi görevi dolayısıyla sıklıkla katılmadığı toplantılara reis vekili olarak başkanlık eden Hafız Besim Bey zamanla Ankara EHUV ile şahsen ve doğrudan haberleşmeye başladı. EHUV'den MMMT için MM Grubu'ndan bağımsız olarak Anadolu'ya silah ve cephane sevk etme yetkisi alırken MMMT'nin Ankara ile MM değil Felah Grubu vasıtasıyla haberleşmesini kabul ettirdi. Bundan sonraki adım MMMT HM'si içindeki MM mensuplarının tasfiye edilmesi için çalışmak olacaktı. Böylece MMMT HM'si ikiye bölünmüş oluyordu. 1921 Eylül ayından itibaren taraflar Ankara'ya birbirlerini itham eden telgraflar göndermeye başladılar.⁸³

Hafız Besim Bey görünen o ki MM Grubu'nun işin başında sevkiyat işinde bir türlü istenen hamleyi yapamamış olmasından yararlanarak kendi görüşlerini Ankara'ya kabul ettirmişti. Ancak kendisi de bu işte başarılı olamadı. Diğer yandan MM Grubu Kasım 1921'den itibaren büyük miktarlarda düzenli sevkiyat yapmaya başladı.⁸⁴

HM Başkanı Esat Bey'e göre çözüm MM ve MMMT'nin birbirinden tamamen ayrılarak ilki sadece istihbarat ve sevkiyat, ikincisi de silahlı teşkilat ile ilgilenen iki farklı grup olarak çalışmalarıydı. Ancak EHUV bu öneriyi dikkate almayıp MM Grubu'na olan güvenini teyit eden bir tavır sergiledi ve HM üyelerinin birlikte çalışmaya devam etmesini istedi. 1921 yılı sonlarında Hafız Besim Bey artık HM toplantılarına katılmıyordu ancak HM'nin mührünü ve haberleşme şifresini de iade etmemişti.⁸⁵

Esat Bey'in MM Grubu karşısında net bir pozisyon alması EHUV'nin tüm uyarı ve talimatlarına rağmen çatışmayı zaferden sonra da devam edecek yeni bir evreye taşıdı. 5 Aralık 1922'de EHUV Mirliya İhsan Paşa'yı MMMT HM'si reisi olarak tayin etti. Oluşturulan yeni HM'de tamamen MM Grubu hakim oldu. İhsan Paşa İstanbul Kumandanı Salahattin Adil Paşa işbirliği yaparak teşkilatı daha işlevsel ve disiplinli bir hale getirmeye çalıştılar. İstanbul Kumandanlığı emrinde görevlendirilmiş subayların da dahil olduğu yeni bir MMMT kadrosu teşkil edildi. MMMT'nin başlıca hedefleri İstanbul'da Rum ve Ermeniler tarafından çıkarılabilecek karmaşaya karşı şubeleri sürekli teyakkuzda tutmak, halkı yönlendirerek İstanbul'un TBMM Hükümeti'ne iltihakının sancısız bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktı. Diğer yandan Müdafaa-i Milliye Teşkilatı (MMT: MM ve MMMT'nin her ikisini de kapsayan teşkilatın genel adlandırması olarak) İstanbul'da kurulan yeni idarede kendi mensuplarının önemli mevkilere getirilmesine çalıştı ve bunda da başarılı oldu.⁸⁶

⁸³ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 108-111.

⁸⁴ Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşında I*, s. 101-108.

⁸⁵ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 111-113.

⁸⁶ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 134-176.

Bu dönemde MMT'nin askeri bölümü sivil kısımdan ayrılarak İstanbul Kumandanlığı emrine verilmişse de semt ve mahallelerdeki şubeler varlıklarını sürdürüyordu. Siyasi faaliyetlere girmek isteyen MM Grubu söz konusu şubeleri de kullanmak istedi. Ancak şubelerde subaylar da kayıtlıydı ve teşkilat içinde asker-sivil ilişkileri sorun olmaya devam etti. Grubun zaferi takip eden süreçteki başlıca ereklerinden biri Anadolu'nun İstanbul'daki siyasi temsilcisi olarak kabul görmeyi ve bunun için Kara Kemal'in organize etmek istediği İttihatçılar ve İstanbul Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile rekabet halindeydi.⁸⁷

4.4. MMT İçinde İttihatçılık/Envercilik Meselesi

MM Grubu'nun istihbarat çalışmalarının Ankara'nın otoritesini sorgulayan Enver Paşa yanlısı hareketleri ve kişileri de kapsamaya öngörülmüştü. Ancak ilginç olan şuydu ki MM Grubu'nun kurucusu ve hamisi Hüsamettin Bey de Enver Paşa ile olan irtibatını koparmış değildi. Talat ve Enver Paşalar tarafından küresel İslami direnişin çatı örgütü olarak tasarlanan İslam İhtilal Cemiyetleri İttihadı 1921 yılı başlarında İstanbul'da da bir şubeye sahipti ve bu şube o sırada Enver Paşa ile yazışıyordu. Enver Paşa'nın İstanbul şubesinin irtibat kurmasını istediği kişiler arasında Yenibahçeli Şükrü (Oğuz) ve Hüsamettin (Ertürk) Bey de vardı ve Hüsamettin Bey Enver Paşa'yla yazışmaya devam etmekteydi. 1921 Sonbaharında TBMM'de boş durumda olan bir sandalye için İstanbul'da MMT'nin organize ettiği seçimi ismi bizzat Hüsamettin Bey tarafından verilen Yenibahçeli Şükrü Bey kazandı. MMT HM'si içinde Şükrü Bey'in adaylığı MM Grubu üyesi üç kişiden ikisi tarafından bu ismin Enver Paşa ile bağlantısı ileri sürülerek desteklenmezken, Kaymakam Hafız Besim Bey ve Yüzbaşı Ömer Lütfü Bey bu isme destek vermişlerdi. Ne var ki Yenibahçeli Şükrü Bey'in seçim mazbatasını nedense Ankara'ya gönderilmemişti ve yaklaşık beş ay sonra EHUV bu kez Nurettin Paşa'nın seçtirilmesi için MMT'na talimat verdi.⁸⁸ Bu karmaşık duruma sonradan Hüsamettin Bey'in Yenibahçeli Şükrü ismini EHU Vekili Fevzi Paşa'ya danışmaksızın kendi inisiyatifiyle vermiş olmasının yol açtığı anlaşıldı. Yenibahçeli Şükrü'nün milletvekilliğinin onaylanması için seçim mazbatasını Ankara'ya götüren Hafız Besim Bey, bir yandan da ortadaki karışıklığın müsebbibi olarak Hüsamettin Bey'i hedef gösteriyordu. Bu arada İstanbul'da yenilenen seçimi Nurettin Paşa kazandı. Bu durum TBMM'de tartışmalara yol açtı ve özellikle II. Grubun çabalarıyla Yenibahçeli Şükrü Bey'in milletvekilliği onaylandı. MM Grubu ise Hafız Besim Bey ve arkadaşlarını Enver Paşa taraftarlığıyla suçlamaya devam etti.⁸⁹

⁸⁷ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 180,181.

⁸⁸ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 116-120.

⁸⁹ Özkan, *İşgal İstanbul'unda*, s. 124,125.

Hafız Besim Bey gerçi Karakol Cemiyeti menşeli ve Zabitan Grubu'nda da yer almış bir isimdi⁹⁰ ama MM Grubu da Karakol bağlantılıydı. Enver Paşa ile yakın zamana kadar yazışmaya devam eden Hüsamettin Bey Enver Paşa'nın en sadık adamlarından Yenibahçeli Şükrü Bey'i milletvekili seçtirmek için korsan girişimler yapıyor ama Yenibahçeli Şükrü ismine MMT içerisinde muhalefet edenler de yine Hüsamettin Bey tarafından desteklenen ve Karakol menşeli MM Grubu mensupları oluyordu. Üstelik gerekçeleri de Yenibahçeli Şükrü'nin Enverciliği idi. Yenibahçeli Şükrü'ye destek veren Hafız Besim Bey ve arkadaşları da aynı gerekçeyle suçlanıyordu. MM mensuplarının bu denli anti-Enverci bir tavır sergilemeleri pek makul değilmiş gibi gözüküyor. Muhtemelen MMTT HM'si içindeki çatışmada avantaj elde edebilmek için anti-Enverciliği Ankara nezdinde sadakatlerini ispat edebilecekleri bir fırsat olarak görmüş ve rakip grubu da bu silahla vurmaya istemişlerdi. Elbette bunu yaparken Sakarya savaşının kazanılmasıyla ortaya çıkan yeni durumu göz önüne almış ve Enver Paşa'nın siyaseten öldüğü gerçeğini artık kabullenmişlerdi. Bu noktada Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğine Hüsamettin Bey'den daha erken teslim oldukları söylenebilir. Zaferden sonra İstanbul'da Ankara'nın temsilcisi olarak tanınmak için Kara Kemal'in etrafında toplanan İttihatçılarla rekabete girişmiş olmalarının anlamı da her halde buydu.

Netice itibarıyla MMT ve Felah Grubu İtilaf kuvvetlerinin İstanbul'u tamamen boşalttığı 1923 Ekim ayının ilk haftasında lağvedilmiştir.⁹¹

5. Sonuç

İttihatçıların organize ettiği Karakol Cemiyeti ile başlayan İstanbul'daki gizli direniş gruplarının hikayesi İtilaf devletlerinin 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal altına almasıyla yeni bir safhaya geçmiştir. İşgal o güne dek Anadolu'nun İstanbul ile irtibatının yegane vasıtası olan Karakol Cemiyeti'nin etkisiz hale getirmiş, bu da Mustafa Kemal Paşa'ya hiç de hoşlanmadığı bu İttihatçı örgüt yerine ordu disiplin ve hiyerarşisine dayanan daha güvenilir bir örgütü devreye sokma imkanı vermiştir. Yüzbaşı (Çopur) Neşet Bey tarafından ilkin Moltke adı ile kurulan bu yapı Hamza-Mücahit-Muharip ve nihayet Felah adı altında, İmalat-ı Harbiye ve Muavenet-i Bahriye Gruplarını da bünyesine katarak mütareke döneminin sonuna dek vazifeye devam edecektir. Öte yandan Karakol Cemiyeti de Moltke ve ardıllarının yanı sıra Zabitan ve Yavuz isimleri altında bir süre daha faaliyetini sürdürmeye çalışacak ama Ankara tarafından desteklenmeyecektir.

1920 yılı sonlarında Ankara İstanbul'daki bu iki grubun faaliyetlerinden memnun değildi. Grupların gerek gizliliğe riayet ve gerek sevkiyat konusunda bekleneni verememesi Ankara'yı yeni arayışlara itmiş, aceleyle alınmış yanlış kararlar vermesine

⁹⁰ Mesut Aydın, "Millî Mücadele Yıllarında Türkiye Büyük Millet Meclisi Lehinde İstanbul'da Faaliyet Gösteren Gizli Bir Grup: Zabitan Grubu (27 Ekim 1920-20 Eylül 1921)", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 1/1 (1990), s. 15.

⁹¹ Çukurova, *Kurtuluş Savaşı'nda Heberalma*, s. 180.

yol açmıştır. Bu kararlardan biri de tam bir hayal kırıklığına dönüşecek olan Namık Grubu'nun desteklenmesi olmuştur. Bundan sonra Ankara, 1921 Mart ayı sonlarında İstanbul'daki tüm grupları lağvederek Hüsamettin (Ertürk) Bey'in idaresi altında tüm faaliyetleri tek başına yürütecek yeni bir örgüt kurmayı düşünmüş ancak vahim sonuçlara yol açabilecek bu karardan, iş işten geçmeden dönmüştür. Hüsamettin Bey Topkapılı (Cambaz) Mehmet Bey'e MM adı altında yeni bir grup kurdurmuş ama diğer gruplar da faaliyetlerine devam etmiştir. EHU Vekili Fevzi Paşa yola çok örgütle devam etmenin gerekçesini tek örgütün faaliyetlerinin sekteye uğraması durumunda düşülecek zor durumla açıklasa da bu çok makul gerekçenin yanı sıra Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'u tekrar kendi elleriyle İttihatçılara teslim etme konusunda duyduğu endişenin de rolü olması kuvvetle muhtemeldir.

MM Grubu'nun tavsiyesiyle İstanbul'da silahlı semt örgütlenmesi yapmak üzere kurulan MMT HM'si içinde yaşanan çatışma ise Ankara'nın İstanbul'daki grupların kontrolünü sağlama konusunda gereken kararlılığı gösteremediğine işaret eder. MM Grubu'nun başına buyruk tavırları bu örgüt lağvedilene dek sürmüş ve muhtemelen Fevzi Paşa'nın Hüsamettin (Ertürk) ile olan ilişkisi grubun bu tavırlarının sineye çekilmesinde etkili olmuştur.

Diğer yandan İstanbul'daki grupların faaliyetlerinin ivme kazanması 1920 Sonbaharında iktidara gelen Ahmet Tevfik Paşa Hükümeti döneminde mümkün olabilmıştır. Bunda İstanbul'da Harbiye Nazırı makamında oturan Ziya Paşa'nın rolü büyüktür.

Bu gruplara dahil şahısların hangisinin ne derece İttihatçı/Talatçı/Enverci olduklarını ve bunu ne zamana ve ne dereceye dek sürdürdüklerini tespit etmek zordur. Şüphesiz ki Talat ve Enver Paşaların hareketlerine göre canlanan ve sönümlenen İttihatçılık damarı pek çok grup yöneticisinde mevcuttu. Bu damarın aktivasyon düzeyini belirleyen en önemli diğer etken Ankara'nın başarı derecesiydi. Sakarya muharebesi sonrası Enver Paşa'nın artık lider olarak bir seçenek olmaktan çıkması, tamamen etkisiz kılmasa da bu damarı büyük ölçüde sönümlendirmiştir. Anlaşılan MM Grubu yeni konjonktürü kavramakta hiç gecikmemiş ve yeni düzende etkin pozisyonda kalabilmenin bir yolu olarak anti-Enverci söyleme sarılmıştır.

Kaynaklar / References

- Aksoley, İhsan. *Teşkilat-ı Mahsusa'dan Kuva-yı Milliye'ye*. Haz., Mehmet Hastaş. İstanbul: Timaş Yayınları, 2009.
- Aydın, Mesut. "Hamza Grubu (23 Eylül 1920 – 15 Aralık 1920)". *Atatürk Yolu Dergisi*. 1/3 (1989): 371-394.
- _____. "Millî Mücadele Yıllarında Türkiye Büyük Millet Meclisi Lehinde İstanbul'da Faaliyet Gösteren Gizli Bir Grup: Zabitan Grubu (27 Ekim 1920-20 Eylül 1921)", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 1/1 (1990): 11-27.
- _____. *Millî Mücadele Dönemi'nde TBMM Hükümeti Tarafından İstanbul'da Kurulan Gizli Gruplar ve Faaliyetleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1992.
- Aydoğdu, Murat. "Kocaeli Yarımadası'nda Karakol Cemiyeti – Mustafa Kemal Paşa Rekabeti ve Yahya Kaptan Olayı II". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 26/76 (2010): 155-200.
- _____. "Mütareke Döneminde (1918-1922) İstanbul'un Anadolu Yakasında Asayiş Problemleri". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009.
- _____. "Mütareke Döneminin Son İstanbul Hükümeti – Son Ahmet Tevfik Paşa Hükümeti - (21 Ekim 1920 – 4 Kasım 1922)". Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2016.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi, İrade, Dosya Usulü (BOA İ DÜİT)*.
- Baydar, Ekrem. "Mustafa Kemal'in Gizli Teşkilatını Ben İdare Ediyordum", *Cumhuriyet*, 15 Ekim 1970.
- Çukurova, Bülent. *Kurtuluş Savaşında Haberalma ve Yeraltı Çalışmaları*. Ankara: Ardıç Yayınları, 1994.
- Durukan, Eyüp. *Günlüklerde Bir Ömür – IV: Meşum Mütareke ve Meşru Mücadele (1918-1922)*. Haz., Murat Uluğtekin. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2018.
- Ertürk, Hüsamettin. *İki Devrin Perde Arkası*. Haz., Samih Nafiz Tansu. İstanbul: Sebil Yayınevi, 1996.
- Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi İstiklal Harbi Katoloğu (ATASE İSH)*.
- Görgülü, İsmet. *On Yıllık Harbin Kadrosu (1912-1922)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1993.
- Gürbüz, Musa. "Karakol Cemiyeti". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1987.
- Himmetoğlu, Hüsnü. *Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları I*. İstanbul: Ülkü Matbaası, 1975.
- _____. *Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları II*. İstanbul: Ülkü Matbaası, 1975.
- Karakoç, Ercan. "Millî Mücadele'de Üsküdar". *II. Üsküdar Sempozyomu Bildirileri*. Cilt I (2005): 151-159.
- Kayabaşı, Kübra. "Millî Mücadele'de Felah Grubu". Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2019.
- Kocahanoğlu, Osman Selim. *İttihat-Terakki'nin Yüce Divan Sorgulaması*. İstanbul: Temel Yayınları, 2017.

- Koçer, Kemal. *Ulusal Kurtuluş Savaşında M.M. Örgütü'nün Gizli Eylemleri*, İstanbul, Özne Yayıncılık, t.y.
- Özkan, Asaf. *İşgal İstanbul'unda İstihbarat ve Eylem: Mim Mim Grubu*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi, 2015.
- Tevetoğlu, Fethi. *Millî Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1988.
- Uyaniker, Ferhat. "Millî Mücadele'de Kara Vâsıf Bey ve Karakol Cemiyeti". Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2022.
- Yurtsever, Serdar. *Millî Mücadele İstihbaratında İstanbul'da Gizli Bir Grup: "Felah"*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2015.

Yazar Hakkında / About Author

**Dr. Öğr. Üyesi Murat AYDOĞDU | İstanbul Üniversitesi |
murat.aydogdu[at]istanbul.edu.tr | ORCID: 0000-0001-6857-1211**

1971 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2006 yılında İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda başladığı Yüksek Lisans eğitimini, 2009 yılında "Mütareke Döneminde İstanbul'un Anadolu Yakasında Asayiş Problemleri (1918-1922)" başlıklı teziyle tamamladı. 2009 yılında yine aynı anabilim dalında doktora eğitimine başladı. Doktora çalışmasını 2016 yılında "Mütareke Dönemi'nin Son İstanbul Hükümeti - Son Ahmet Tevfik Paşa Hükümeti - (21 Ekim 1920 - 4 Kasım 1922)" başlıklı teziyle tamamladı. 2014-2017 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde okutman olarak görev yaptı. 2017 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Ana Bilim Dalı'nda Yar. Doç. Dr. Olarak başladığı görevine Dr. Öğr. Üyesi olarak devam etmektedir. Halen lisans seviyesinde "İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye" ve "Türkiye ve Ortadoğu", yüksek lisans seviyesinde ise "İkinci Dünya Savaşı ve Uluslararası İlişkilerin Yeniden Biçimlenmesi" ve "Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası" derslerini vermektedir. Yayımlanmış 3 kitap bölümü ve 5 makalesi bulunmaktadır. 7 adet yüksek lisans tezi yönetmiştir. Evli ve üç çocuk babasıdır.

**Assist. Prof. Dr. Murat AYDOĞDU | Istanbul University |
murat.aydogdu[at]istanbul.edu.tr | ORCID: 0000-0001-6857-1211**

Born in İstanbul in 1971. M.A. Thesis in 2009 at the University of İstanbul. Finished Ph.D in 2016. "The Last İstanbul Government of the Armistice Period - The Last Ahmet Tevfik Pasha Government- (21 October 1920 - 4 November 1922)" Lecturer in University of İstanbul between 2014-2017, in Institute of Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution. Assist. Prof. Dr. in 2017 in University of İstanbul, Faculty of Letters, Department of History, History of Turkish Republic branch and still working there. Foreign languages: English. Married, has three children. Supervised 7 post graduate thesis in Turkish History. Written three book chapters, and five articles on the late Turkish History.